

Op het dak van Nemo Science Center in Amsterdam (grote foto) heeft Heem een kruidenvegetatie aangelegd evenals in de wijk Kernhem in Ede (foto boven). In een zaadmengsel zitten zowel één, twee- als meerjarige planten. In het eerste jaar komen de eenjarige pioniers op. Het jaar daarop heeft een overgangsfunctie; dan domineren in de halfopen grond de tweejarigen. In het derde groeiseizoen komt de vaste vegetatie op die het eindbeeld moet gaan vormen.

De Heem-partners houden tijdens hun monitoringsrondes bij welke soorten vlinders, insecten en bijen ze tellen (bijvoorbeeld de kleine vos op de foto) en of er Rode-lijstsoorten voorkomen. „Die laatste zijn geen doel maar een bonus.”

'Heem-vegetatie blijft tot in lengte van jaren goed'

Als de klant dat wil, kan Heem alles voor een succesvolle kruidenrijke vegetatie uit handen nemen. De wildeplantenzaden komen van de eigen kwekerij en de aanleg en het beheer gebeurt door acht vaste hoveniersbedrijven. Meer kruiden betekent meer bloemen, meer insecten en meer vogels en andere dieren. „Het is natuur en die blijft tot in lengte van jaren goed.”

Tekst Miranda Vrolijk | Beeld Heem, Gerdien de Nooy en Paulien Varkevisser

Heem legt wilde plantenvegetaties aan in het stedelijk gebied. Na zo'n vijftien jaar heeft het bedrijf ruim 150 ha gerealiseerd. Drijvende kracht achter het bedrijf is Gert-Jan Koopman, hij runt de kwekerij in Overberg, waar zo'n 150 verschillende bloemenzaden worden gekweekt. Daarnaast is Koopman diegene die de beoogde projectlocaties onderzoekt en adviseert over de toe te passen vegetaties. Ook geeft hij advies over het beheer.

Acht vaste hoveniersbedrijven leggen de projecten van Heem aan. Deze zogenoemde Heem-partners zijn: Binder Groenprojecten in Rhooon, Groenvoorziening A.J. v.d. Werf in Bedum, Jonkers Hoveniers in Venlo, Hoek Hoveniers in Voorhout, Koninklijke Ginkel Groep in Veenendaal, Verhoeve Groen in Jirnsum, Van de Haar Groep in Wekerom en

Van Helvoirt Groenprojecten in Berkel-Enschot. Wanneer een opdrachtgever daarvoor kiest, dan kunnen deze bedrijven ook worden ingezet voor het beheer.

Door de jarenlange samenwerking hebben de Heem-partners volgens Koopman inmiddels waardevolle kennis opgebouwd over de aanleg en het beheer van bloemrijke vegetaties. Dit gebeurt bijvoorbeeld door cursussen die Koopman binnen de bedrijven geeft. „Bovendien heb ik door de vaste samenwerkingspartners niet elke keer met andere mensen te maken die ik alles van voren af aan weer opnieuw moet uitleggen”, benadrukt hij.

Volgens de natuurtechnisch adviseur zijn de acht met elkaar vergelijkbaar qua kwaliteit die ze leveren. Tevens zijn het grotere bedrijven die al langer bestaan én ze leveren behalve Heem-vegetaties ook diensten als zwemvijvers, groene daken

en vegetatiewanden. Overigens staat Heem wel open voor nieuwe partners. Want hoewel het bedrijf in het hele land actief is, zou het best in Zeeland en de regio Zuid-Limburg nog een partner kunnen gebruiken.

Binnen een project van Heem staat Koopman garant voor het zaadmengsel en de Heem-partner voor de aanleg. Koopman geeft bijvoorbeeld wel advies over de te gebruiken machines en dergelijke, maar het is de partner die de offerte opstelt en zijn prijs bepaalt.

Alle zaden die Heem voor een project levert, komen van de kwekerij in Overberg. „Ze komen dus altijd uit Nederland.” Voor nieuwe aanwas – genetische variatie binnen een soort is heel belangrijk – oogst Koopman 's zomers langs wegbermen af, verlaten industriegebieden en oude spoorlijnen.

>

De zaadmengsels zijn volledig op de projectlocatie afgestemd. Daarvoor maakt Koopman gebruik van de Floradistricten waarmee Heukels' Flora de verschillende bodemsoorten van Nederland indeelt. Maar nog veel belangrijker, is het monitoren van de plek zelf. Wat tref je al wandelend rondom de locatie aan? Wat groeit er tussen de stoeptegels en in de bermen? „Aan de hand van de soort planten die er voorkomen, bepalen we het beeld dat we op die bepaalde bodemsoort kunnen realiseren. De aanwezige planten vertellen ons genoeg over de omstandigheden, over het vochtgehalte en de voedingswaarde van de bodem bijvoorbeeld.”

In combinatie met de wensen van de opdrachtgever wordt op de kwekerij een geschikt zaadmengsel samengesteld; per project is een zaadmengsel dus uniek. Wordt het een stuk kijkgroen of juist een vegetatie waarin 's zomers de schooljeugd rondstampt? „En wanneer er vanwege de verkeersveiligheid vaker dan één keer per jaar wordt gemaaid – het regime dat wij vaak hanteren – dan moet je daar

de geschikte soorten bij zoeken. Bijvoorbeeld biggenkruid kan wel zo'n vier keer per jaar worden gemaaid.”

Drie tot vijf groeiseizoenen

Voor het gewenste eindbeeld trekt Heem drie tot vijf groeiseizoenen uit. „Wilde bloemen zijn uiteindelijk gewoon vaste planten en wanneer je een vaste plant zaait, zoals wij doen, heeft hij minimaal drie jaar nodig om tot volle wasdom te komen”, legt Koopman uit. „Op zandgrond haal je je gewenste bloemrijke eindbeeld meestal wel binnen drie jaar, maar op rijke kleigrond is de concurrentie groter en heb je meestal vier tot vijf jaar nodig.” Het liefst heeft Heem dat opdrachtgevers zich voor zo'n periode aan het bedrijf binden en de samenwerkingspartner de vegetatie laten monitoren en onderhouden. Die kan dan garantie geven op het eindbeeld (een gegarandeerd aantal soorten en de verhouding tussen gras en kruiden).

Maar het is ook mogelijk om Heem alleen de levering van de zaden en de

aanleg te laten verzorgen. „Een gemeente die zelf een dure maaimachine heeft staan, zal die liever inzetten dan dat hij een nieuw hoveniersbedrijf daarvoor inzet, die zijn eigen machines gebruikt of die inhuurt. Heem bepaalt dan wel de datum waarop gemaaid gaat worden en de maaihoogte”, legt Koopman uit.

Projecten die door een Heem-partner worden onderhouden, worden tijdens het groeiseizoen drie keer gemonitord. Wanneer bepaalde soorten andere wegconcurreren, wordt bijgestuurd door de uitgebloeide bloemen af te knippen of het maaischema aan te passen. Na de eerste drie jaar beperkt het onderhoud zich veelal tot het één keer maaien van de kruidenvegetatie en het afvoeren van het maaisel. „Hoe ouder de vegetatie, hoe minder onderhoud.” En daarmee benadrukt Koopman een belangrijk voordeel van een kruidenvegetatie: „Het is duurzaam, in principe blijft een Heem-vegetatie omdat het natuur is tot in lengte van jaren goed, je hoeft de planten niet te vervangen en dus ook niet af te schrijven, wat financieel voordelig is.”

'Het is de truc om met natuurlijke processen mee te werken en daar is Heem heel goed in'

Roel ter Horst, gemeente Utrechtse Heuvelrug, destijds bureauhoofd groenvoorzieningen gemeente Veenendaal

Meer dan tien jaar geleden zijn in Veenendaal op meerdere locaties met name in nieuwbouwwijken, bloemrijke vegetaties van Heem aangelegd. Roel ter Horst – nu werkzaam bij gemeente Utrechtse Heuvelrug maar destijds bij gemeente Veenendaal – legt uit waarom. „We wilden de natuur dichtbij brengen, dat mensen in de bebouwde omgeving in contact kunnen komen met de natuur. Ook wilden we met de bloemrijke vegetaties een bijdrage aan de biodiversiteit leveren en daarmee aan het natuurlijk evenwicht. En het beeld is natuurlijk belangrijk. We wilden meer variatie in het totale openbare groen en tegemoetkomen aan mensen die dit soort groen waarderen.” Veenendaal koos voor Heem om een aantal redenen. „Ten eerste wordt het zaad voor de kwekerij in het wild verzameld, alles is inheems, dat vonden we heel belangrijk. Daarnaast levert het bedrijf geen standaardpakket aan zaden, maar maatwerk. De situatie wordt ter plekke bekeken en de lokale omstandigheden – klimaat, bodem en water – goed onderzocht.” Het onderhoud van de diverse locaties is door Veenendaal zelf uitgevoerd, daarbij heeft ze zich wel laten adviseren door Heem. „Over het tijdstip van maaien bijvoorbeeld, over de machines die we daarbij moesten inzetten, wanneer voer je het maaisel af? Waar kunnen we beter gefaseerd maaien?” Volgens Ter Horst is het grote voordeel van het in zee gaan met een bedrijf als Heem, dat je daarmee specialistische kennis inkoop, die nog maar bij weinig gemeenten aanwezig is. „Of je moet net het geluk hebben dat iemand als hobby natuurvriendelijk beheer heeft, maar meestal is dat niet het geval.” Bij natuurlijke vegetaties is het de truc om met de natuurlijke processen mee te werken. „En daar is Heem heel goed in.”

De bloemrijke vegetaties worden goed gewaardeerd volgens de gemeenteman. Met name in het voorjaar wanneer er van alles in bloei staat. „Máár over de fase van afsterven en rijpen van de zaden kregen we veel klachten en meldingen binnen.” Het goed uitleggen dat deze fase erbijhoort voor een nieuwe bloei volgend jaar, is het advies van Ter Horst. Daarnaast wordt langs wegen en fietspaden een 1 m brede strook wat vaker gemaaid, zodat de beplanting in ieder geval niet over de bestrating hangt. „Daarmee laat je zien dat je wat doet, dat het de aandacht heeft van de gemeente. Dat scheelt een hoop klachten.” Ook concludeerden bewoners nadat na het eerste jaar de korenbloemen en de klaprozen niet meer terugkwamen, dat het project was mislukt. „Terwijl juist de vegetatie van deze eenjarige soorten juist heel soortenarm is en de soortenrijkdom met de jaren toeneemt.”

Om meer draagvlak onder bewoners te creëren is het volgens Ter Horst belangrijk om contact te zoeken met lokale groengroepen en organisaties zoals de IVN en de Vlinderstichting. „Die hebben veel lokale kennis van het groen, zijn vaak al heel erg actief, willen graag de handen uit de mouwen steken en kunnen heel goed het verhaal vertellen over de natuurlijke successie en de bijdrage van een stuk Heem aan de biodiversiteit. Bijvoorbeeld dat een natuurlijke vegetatie vlinders, insecten en vogels aantrekt en dat een stuk strakgemaaid gazon dat niet doet. Ook leggen die organisaties vaak een verbinding met de eigen tuin van particulieren, dat zij door het aanplanten van bepaalde planten en het ophangen van nestkastjes en insectenhôtels ook zelf vlinders, insecten en vogels kunnen lokken. Zo'n verhaal slaat aan.”

Langs de Wageningselaan in Veenendaal groeit al jarenlang een Heem-vegetatie. Om te voorkomen dat de beplanting over de weg gaat hangen wordt de eerste meter wat vaker gemaaid.

Voor het project Stad in de Stad in de wijk Petenbos in Veenendaal heeft Heem de natuurvriendelijke oevers ingericht met inheemse waterplanten. Zonder de Heem-begroeiing zou de wijk ondanks het water een stenige sfeer hebben aldus Roel ter Horst (zie kader).

Met een kruidenrijke vegetatie breng je de natuur in de stad zoals hier aan de Daggauwooglaan in Veenendaal. Met de jaren neemt de soortenrijkdom toe.

Voor het inzaaien laat Heem de bodem zo veel mogelijk met rust. „We passen de bodem niet aan de soorten aan, maar andersom.” Een grondbewerking in de vorm van spitten of frezen vindt daarom niet plaats. „Daardoor komt er te veel zuurstof in de bodem waardoor mineralisatie optreedt en je een heel welige, ruige vegetatie krijgt.” Om dit te voorkomen wordt bij voorkeur het bovenste laagje grond van de projectlocatie afgeschrapt. De bovenste 3 cm wordt vervolgens geroeteerd met een roterende ploeg zodat er een kiembedje voor de zaden ontstaat, waarin gezaaid kan worden. Omdat het mengsel maatwerk is, volstaat Heem met 0,2 g tot 0,5 g zaad per m².